

J o ž e f K o š i č, Življenje Slovencev med Muro in Rabo. Budapest, 1990. 191 strani.

Zdi se mi, da Košičeva knjiga ni bila deležna pozornosti širše strokovne javnosti, zato sem se odločil za ta nekoliko zapoznel zapis.

V knjigi so natisnjena izbrana dela J. Košiča (1788 - 1867), gornjeseniškega župnika. Rojen je bil v Bogojini v učiteljski družini. Nižjo gimnazijo je obiskoval v Köszezu, višjo gimnazijo, licej in bogoslovje v Sombotelu, kjer je bil 1811 posvečen v duhovnika. Od 1816 je bil župnik v Dolenjem, od 1829 pa v Gorenjem Seniku. Prof. dr. Vilko Novak, najboljši poznavalec Košičevega dela, je v knjižici objavil kratek, a tehten sestavek o njegovem delu. Opozoril je na posamezne spise, vire Košičevih spoznanj, tudi na zmote in na ocene sodobnikov o njegovem delu. Tako imamo celovitejši vpogled v Košičevo delo in hotenja.

Košič je bil rojen na slovenskem ozemlju med Muro in Rabo, ki je bilo po prvi svetovni vojni priključeno k Jugoslaviji, služboval in deloval pa predvsem na slovenskem ozemlju, v Porabju, ki je bilo dodeljeno ogrski državi, oziroma je ostalo v okviru te države, kot ene od naslednic Avstro-Ogrske monarhije. Peter Kozler je bil v sredini 19. stoletja, ko je začrtal slovensko narodnostno mejo natančneji kot poznejši določevalci državne meje med Ogrsko in Jugoslavijo, če je bil njihov namen pri razmejevanju držav, da narodnostno načelo upošteva. Košič je zapisal, da je v njegovem času v Železni in Zalski županiji živel 40.800 Slovencev, številni pa so živeli v sosednjih krajih, kjer so bili v službi, na šolanju ali pa so bili lastniki pravih posestev. Zdi se, da podrobnejše študije o razvoju prebivalstva ob meji od Košičevih časov do danes nimamo. Taka študija bi pokazala tudi razvoj madžarskega in slovenskega prebivalstva na obeh straneh sedanje državne meje. V Porabju je kljub prizadevanju v zadnjem obdobju poznavanje slovenskega jezika skromno. Nenaklonjene razmere do pokrajine in slovenskega jezika so bile očitne. V Gorenjem Seniku, kjer je služboval Košič, do pred kratkim tudi ni bilo slovenskega župnika. Ob nedeljah je tja prihajal župnik maševat v slovenskem jeziku s te strani državne meje. To ni vzpodbudno. Upajmo, da bodo razmere Porabskim Slovencev v prihodnje bolj naklonjene. Na to kaže najbrž tudi izid Košičevih spisov. Izšli so s pomočjo Sklada za narodnostne manjšine na Madžarskem, Ministrstva za kulturo RS in Društva Mladost. Matična država bo morala poiskati pota za še tesnejše sodelovanje z porabskimi Slovenci, s to maloštevilno slovensko skupnostjo, ki je v neugodnih razmerah ohranila svojo etnično pripadnost.

V obravnavani knjigi je ponatisnjenih pet Košičevih del, med njimi tri knjige in Slovenska pesem ob odprtju prvega ogrskega gledališča v Pešti 1837. Od ponatisnjenih del je bil doslej širši slovenski javnosti poznam le spis Starine Železnih ino Salaskih Slovencev. Dr. J. Gruden ga je kot rokopis uporabil pri pisanju poglavij o »ogrskih Slovencih« v Zgodovini slovenskega naroda in objavil v ČZN, 1914. V knjižici je natisnjen v dopolnjeni obliki. Spis O Slovenceh na Ogrskem je prvič natisnjen v slovenščini. Ob njem je prof. Novak zapisal, da je bil Košič prvi Slovenec, ki je sestavno opisal ljudsko življenje in kulturo dela svojega naroda. Iz tega dela zvemo največ o razmerah in navadah Slovencev med Muro in Rabo v začetku prejšnjega stoletja. V knjigi so ponatisnili tudi Košičevo knjigo Zobrisani (omikani) Sloveni in Slovenka med Mürov in Rábov, ki jo ima prof. Novak za najzanimivejšo Košičevo knjigo. Pobudo za to knjigo je avtor našel v Slomškovem delu Blaže in Nežica v nedeljski šoli. Košič je velik del knjige povzel dobesedno ali v skrajšani obliki, dodal svoje misli in pisal o domačih verskih razmerah. V knjigi so ponatisnili tudi njegove Zgodbe Ogrskega kraljestva in Kratki nauk ogrskega jezika za začetnike. Nekateri Košičevi spisi so v knjigi ponatisnjeni v knjižnem jeziku, drugi v narečju. Zadnje bodo težje prebirali bralci, ki ne poznajo narečja, zato so na koncu knjige dodali slovarček narečnih besed.

Ludvik Čarni

Peter Borisov, Ginekologija na Slovenskem od začetka do leta 1980. Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1995. 425 strani.

Prof.dr.med.dr.sc.med. Peter Borisov je pred kratkim izdal pomembno in koristno knjigo. Borisov je ginekolog-specialist, vendar tudi izkušen in ploden zgodovinar medicine; bil je dolgoletni predstojnik Inštituta za zgodovino medicine pri Medicinski fakulteti ljubljanske univerze. Potem ko je pred leti objavil prav tako kapitalno delo *Zgodovina kirurgije na Slovenskem*, je Borisov zdaj obdelal razvejano področje ginekologije in porodništva v svoji domovini. Ze ob samem naslovu knjige bi morali povedati, da je preveč omejen, ker prav medicinska pomoč nosečnicam in porodnicam zavzema velik del te nove knjige in je ponekod celo v središču njegovega raziskovanja.

Knjiga je urejena kronološko: čas pred reformo šefa avstrijskega zdravstva Van Swietenca, to je do konca 18. stoletja, nato razvoj bolnišnične in klinične ginekologije ter porodništva na nekdanjem Kranjskem vse do druge polovice 19. stoletja. Sledijo: razvoj porodništva in šolanje babic do začetka 20. stoletja, obdobje razvoja obeh disciplin od druge polovice 19. stoletja do konca prve svetovne vojne ter obdobje med obema svetovnimi vojnami. Na koncu je zelo zanimivo obdelano obdobje 1945-1980.

Pisec monografije je obdelal veliko gradiva, od originalnih dokumentov in statističnih podatkov do bogate literature, ki zajema tudi mnoge publikacije iz drugih dežel. Podrobno so raziskana za ginekologijo in porodništvo pomembna mesta, kot tudi vzajemne povezave s strokovnim razvojem in s protagonisti stroke v sosednjih državah, predvsem v Italiji in Avstriji.

Posebej zanimivo je opozoriti, da je bila prva slovenska knjiga z omenjeno tematiko, popularno delo A. Makovica "Prasanja inu odgovori zhes Vshegarstvu", natisnjena že leta 1782.

Sedaj pa bomo z našim prikazom preskočili okoli 160 let...